

*ՏՊԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ
ՀՈՎՎԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱՅՅԵԼՈՒԹՅՈՒՆԻՑ*

*Տ. ՅՈՎՆԱՆ ԱՐՔԵՊԻՄԿՈՊՈՍ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ
Առաջնորդ ԱՄՆ հայոց Արևմտեան թեմի*

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀՈՎՈՒԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱՅՅԸ Կ. ՊՈԼԻՍ

Յունիս 20-ին կը ժամանեմ Կ. Պոլիս, միանալու համար Վեհափառ Հայրապետի Կ. Պոլիս իր անդրանիկ հովուապետական այցելութեան շքախումբին: Տարօրինակ, բայց նոյնքան ալ արդար երեւի, որ խառն զգացումներ կը պարուրեն միտքս, հոգիս ու էութիւնս, քանզի Կ. Պոլիս այցելութիւնը անտարակոյս իւրաքանչիւր հայոյ համար հոգեցունց պիտի ըլլար, միայն անոր համար, որ ամէն քայլափոխի կը լսենք ձայնը նահատակ սերունդին՝ Կոմիտասեան «Տէր ողորմեա»-ին մէջ խտացած: Ուրեմն կարելի է ըսել, որ կեցութեանս ամբողջ ընթացքին ներքին ձայն մը անբացատրելի յուզումով մը կը լեցնէր էութիւնս: Յաջորդիւ ներկայացուած առանձին դրուագներու նկարագրականներէն ոմանց մէջ երբեմն որոշ չափով տեղի պիտի տամ զգացումներուս, երբ հիմնականին մէջ պիտի ներկայացնեմ Վեհափառի հովուապետական այցի ժամանակացոյցի մանրամասնութիւնները, որոնց մէջէն նաեւ ընթերցողը պիտի տեսնէ Հայոց Հայրապետով նորոգուող ժողովուրդը:

Յունիս 21-22 – Հայոց Հայրապետը կը հիւրընկալուի Յունաց Տիեզերական Պատրիարքի կողմէ: Բնականօրէն ուղեւորութեան այս մասը իր ամբողջ խորքովը երկու Եկեղեցիներու միջեւ փոխադարձ յարգանքի ու սիրոյ արտայայտութիւնը կարելի է համարել: Պաշտօնական այցելութեամբ մը կը հիւրընկալուինք Յունաց Տիեզերական Պատրիարք Նորին Սուրբ Օծութիւն Բարթողիմէոս Բ.-ի կողմէ, որ իր կողքին կ'ունենայ Սինոդի անդամները: Հիւրընկալ Պատրիարքը ինք անձամբ կ'ողակցի Վեհափառ Հայրապետին՝ Յունաց Պատրիարքարանը իր բոլոր բաժանմունքներով ներկայացնելով: Կեսօրուայ հիւրասիրութենէն առաջ Հայոց եւ Յունաց կողմերու միջեւ տեղի կ'ունենայ մտերմիկ երկխօսութիւն՝ գլխաւորութեամբ երկու Եկեղեցիներու Պետեր Հայոց Հայրապետի եւ Յունաց Տիեզերական Պատրիարքի ու մասնակցութեամբ ուղեկից եպիսկոպոսներու: Այստեղ ուրախութեամբ պէտք է ընդգծել, որ տիրող ընդհանուր մթնոլորտը դրական էր, մանաւանդ ի նկատի ունենալով նաեւ այն հանգամանքը, որ երկու հոգեւոր Պետերու միջեւ տիրող սիրալիր ու յարգանքի անվերապահ մթնոլորտը կը դրսեւորուէր նաեւ երկխօսութեան մասնակից եպիսկոպոսներու միջեւ: Երկխօսութեան հիմնական եզրակացութիւնն այն էր, որ եղբայրական սէրն ու յարգանքի ոգին պէտք է խթանը հանդիսանար համագործակցութեան նոր մակարդակներու:

Օրուան երկրորդ մասին Յունաց Տիեզերական Պատրիարքը փոխադարձ այցելութիւն կուտայ Հայոց Հայրապետին Կ. Պոլսոյ հայոց Պատրիարքարան այցելու-

թեամբ, ուր Վեհափառի կողքին կը գտնուէր նաեւ Պոլսոյ հայոց Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Մութաֆեան: Օրը իր փակումին կը հասնի Յունաց Պատրիարքի կողմէ Վեհափառ Հայրապետին ի պատիւ տրուած ընթրիքով մը:

Յունիս 22-ին Յունաց Տիեզերական Պատրիարքի առաջնորդութեամբ Վեհափառ Հայրապետը եւ ուղեկից եպիսկոպոսները կ'ուղեւորուին Հէյպելի կղզի, դէպի Այա Թրիատայի վանքը, որը եղած էր Յունաց Պատրիարքութեան հոգեւորականաց պատրաստութեան կարեւորագոյն ուսումնական կեդրոններէն: Բնական է, վանքը ներկայիս դադրած է գործելէ, չունենալով պետական համապատասխան արտօնութիւնը: Իր տպաւորիչ կայքով եւ տարողութեամբ վանքը կը խօսէր ու կը վկայէր այն մասին, որ ամլութեան դատապարտուած վանքը պէտք է եղած ըլլար երբեմնի հզօրագոյն կեդրոններէն մէկը: Համատեղ արտասանուած աղօթքէ ու միասնական ճաշէն յետոյ նաեւ կ'ուղեւորուինք Գնալը Հայոց եկեղեցին, Յունաց Տիեզերական Պատրիարքութեան հետ պաշտօնական այցը աւարտած համարելով: Այստեղ տեղին է անդրադառնալ Յունաց Տիեզերական Պատրիարք Բարթողիմէոս Բ.-ի անձին գէթ քանի մը խօսքերով: Ուղեկից բոլոր եպիսկոպոսներու համար խորապէս տպաւորիչ էր տեսնել յարգանքի այն բացառիկ վերաբերմունքը, զոր ան տածեց Հայոց Հայրապետի անձին նկատմամբ: Իր կեցուածքով ու սիրոյ արտայայտութիւններով ան դրսեւորեց ճշմարիտ քրիստոնէայի մօտեցում: Իր այնքան խոնարհ ու հեզահամբոյր վերաբերմունքով անտարակոյս շարժեց բոլորիս հոգիները: Մէկ խօսքով Տիեզերական Պատրիարքի բարի վերաբերմունքը աննկատ չմնաց բոլորիս կողմէ:

Կեսօրէ վերջ կը հասնինք Գնալը: Այնքան յաճախ էինք լսած Գնալը կղզիի մասին, որն այլեւս կը թուէր ըլլալ հեքիաթային երկիր մը: Գնալը մուտքէն սկսեալ հայկականութիւնը տիրապետող էր: Նաւամատոյցին հաւաքուած հայերը գրեթէ գրկախառնութեամբ ընդունեցին Հայոց Հայրապետը, կարծէք կարօտով սիրող հօր մը ներկայութեան: Մէկ կողմէ Վեհափառի յուզումը եւ միւս կողմէ ժողովուրդի բուն ծափահարութիւնները՝ հովիւ եւ հօտ սիրտերը մէկի կը վերածէին: Թափօրը կը շարժի դէպի Գնալը Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի, ուր հարիւրաւոր ժողովուրդ անհամբեր կը սպասէին Վեհափառին: «Հրաշափառ»-ի աւանդական արարողութենէն յետոյ եկեղեցոյ շրջափակին մէջ Վեհափառը կը հանդիպի իր հօտի զաւակներուն հետ: Բառերով կարելի չէ նկարագրել տիրող մթնոլորտը: Եկեղեցոյ ուրախ ողորանջներուն ներքոյ, Վեհափառի աչքերուն մէջէն խօսող սրտի բարութիւնը եւ ժողովուրդի կարօտի գեղուն զգացումները նոր յոյս ու կեանք կը տարածէին բոլորին մէջ: Ներքին յուզում մը կը լեցնէ հոգիս: Դէպի եկեղեցի փութացող մայրիկներն ու երիտասարդ մայրերը իրենց փոքրիկներով կ'ուզէին Վեհափառի սքեմին հպումովը զգալ Մայր Հայրենիքի ու Ս. Էջմիածնի ներկայութիւնը: Անուշիկ բալիկներու շրթներուն վրայ լսուող քաղցրահնչուն հայերէնը նոր պատգամ մը ըլլար կարծես նաեւ ինձ համար: Ես այդ մանուկներու ձայնին ու խօսքին մէջ ամփոփուած հայերէնով կ'ապրէի հայուն մէջ վճռական ոգիին արտայայտութիւնը: Ճշմարիտ հերոսներ են անոնք, որոնք կ'ապրին չսպասուած ճնշումներու ծանրութեան տակ: Իրենց մէջ հայութիւնը մնացած է անաղարտ եւ ինչ խօսք անոնց եկեղեցասիրութեան մասին, բառերն անկարելի պիտի ըլլան տալու ամբողջական պատկերն անոնց երկիւ-

ղած աղօթքին ու համայնքային կեանքին: Թերեւս ճիշտ պիտի ըլլար ըսել, որ տակաւին ակնյայտ էր այն, որ Տրապիզոնցի Խաչատուրեան Պատրիարքի հոգիները շարժող պատգամները արթուն էին անոնց մէջ եւ հոգելոյս Շնորհք Պատրիարքի միտնաբոյր ներկայութեան ոգին կ'արտայայտուէր անոնց երկիւղած աղօթքին մէջ: Այս զգացումներով եւ տակաւին սրտիս մէջ ծրարուած բայց չքակուած պարուններով կը վերադառնանք Կ. Պոլիս Պատրիարքարան՝ Մայր եկեղեցոյ մէջ կայանալիք «Հրաշափար»-ի պաշտօնական արարողութեան:

«ՀՐԱՇԱՓԱՐ»-Ի ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ

Ինչքան էական էր տեսնել այն պահը, երբ Հայոց Հայրապետը իր սիրտը լայնօրէն կը բանար իր գաւակաց համար, որոնք կարօտակէզ կը սպասէին Ս. Էջմիածնի օրհնութիւններուն: Թափօրը նոր իմաստ կ'առնէր ինձ համար: Հայոց Հայրապետի սիրոյ դրսեւորումն էր, որ կ'արձանագրուէր թափօրի ամբողջ տեւողութեանը: Հաւատարմ ժողովուրդի համար երազը կը դառնար իրական եւ ապա պատմութիւնը՝ Հայոց Հայրապետի Կ. Պոլիս այցելութեամբ: Դպրոցական մանուկներ, պատանիներ թափօր կազմած, իրենց սրտերուն մէջէն ճանապարհ կը հարթէին Վեհափառի համար մինչեւ Խորան: Հայրապետական պատգամը անընդհատ հազար փառք կը վերառաքէր առ Աստուած ի տես արթուն հաւատքին, որ առկայ էր ժողովուրդի կեանքին մէջ: Խանդավառութեան ալիքը հետզհետէ նոր եռանդով ու թափով փոխանցիկ կը դառնար նաեւ յաջորդող օրերուն:

ՈՒՐԲԱԹ, 23 ՅՈՒՆԻՍ 2006

Օրուան ամբողջ ժամանակացոյցը հոգեցունց արարողութիւններով կը լեցնէ բոլորս: Հերթաբար կ'այցելենք Պաքըզիւղ Օնուկ Ս. Աստուածածնի եկեղեցի, Ս. Փրկիչ Մատուռ եւ հիւանդանոց, Սամաթիա Ս. Գեորգ եկեղեցի, այնուհետեւ Ազգային Պատրիարքարանի մէջ հանդիպում մտաւորականներու եւ արուեստագետներու հետ, հանդիպում երիտասարդներու հետ եւ երեկոյեան ընթրիք՝ հոգեւորականներու եւ Պատրիարքարանի Յանձնախումբերու հետ: Իսկ օրուան ընթացքին Վեհափառ Հայրապետը պաշտօնական այցով մը կը գտնուի Ստամպուլի նահանգապետին մօտ:

Իւրաքանչիւր այցելութիւն իր խոր տպաւորութիւնը թողուց բոլորիս վրայ: Յատկապէս ներշնչող էր դպրոցականներու հետ հանդիպումը եւ անոնց շրթներուն վրայ արտասանուող հայերէնը: Ամէն վայրկեան կը մտածէի այն մասին, որ երբեմնի Կ. Պոլիսը, որ արեւմտահայ գրականութեան օրրանն էր եղած, ինչո՞ւ համար այս բախտին արժանի պիտի դառնար: Բայց կ'ուզեմ ըսել նաեւ, որ այն ինչ կայ այսօր Պոլսոյ մէջ, եկեղեցիներ ու դպրոցներ, թէկուզ եւ թիւով անհամեմատելիօրէն քիչ անցեալի յուշ դարձած փառքի օրերէն, տակաւին մեզ կը ներշնչէ բացառիկ հայկականութեամբ: Խորքը ըմբռնելու ատակ մարդը յստակօրէն կը կարդայ պոլսահայութեան պայքարի կեանքը, որն աւելի գոհողութիւնը կը պահանջէ քան այն, ինչ որ կը

կատարուի այսօր արտասահման: Կ. Պոլսոյ մէջ պահուածը հերոսական աշխատանքի վկայութիւնն է: Լաւապէս հասկնալու համար իրավիճակը պէտք է ըլլալ հոն, քալելու թաղերուն մէջէն, որպէսզի պատկերացումն ըլլայ շատ յստակ եւ արժեւորումն ալ ըստ այնմ եւ արդար:

Ինչքան հաճելի էր հանդիպիլ Պոլսոյ հայ մտաւորականութեան հետ, որոնցմէ թիով շուրջ քառասուն հոգիներ եկած էին յարգանքի իրենց տուրքը մատուցելու Վեհափառին: Անձնապէս ուրախ մնացինք անգամ մ'եւս ըմբռնելով ներկայութիւնը բոլորին եւ ի մասնաւորի Ռոբերտ Հատտէճեանի, Չահրատի, Չարեհ Խրախունիի, Վարդ Շիկահերի, որոնց հետ երկար տարիներու բարեկամութիւն ենք մշակած:

Մտաւորականութեան հետ հանդիպմանը յաջորդեց երիտասարդութեան հետ երկխօսութիւնը, որը այնքան յուսալից եւ ոգեւորող էր: Շատերու պարզ հարցադրումները կը բացատրէին այն մասին, որ Հայրենիքն ու Եկեղեցին իրենց կեանքի նպատակն էր: Տարակոյս չունինք, որ նոյն երիտասարդութիւնը պիտի շարունակէ վերապրեցնել պոլսահայ համայնքէն ներս երբեմնի փառքի օրերն Պոլսոյ:

ՇԱԲԱԹ, 24 ՅՈՒՆԻՍ 2006

Կեսօրէ առաջ կազմակերպուած է այցելութիւն պատմական-մշակութային արժէք ներկայացնող վայրեր Տօլմապահչէ-պալատ-թանգարան, Այա Մոֆիա:

Կեսօրէ յետոյ այցելեցինք Սկիւտարի գերեզմանատուն, Ս. Խաչ եկեղեցի եւ Ս. Խաչ Դպրեւանք: Ինչպէս նախկին այցելութիւնները, այս այցելութիւնները եւս իրենց խորքով ուխտագնացութիւններ էին: Սկիւտարի գերեզմանատանը աղօթք կատարեցինք: Աղօթք կատարեցինք նաեւ Պետրոս Դուրեանի շիրիմին: Ինչպէս մեր նախորդ այցելութեանը Կ. Պոլիս, Շիշլիի գերեզմանատուն այցելութիւնը մեզի համար կարեւոր էր, ապա այս անգամ Սկիւտարի գերեզմանատուն այցելութիւնը եւս ներշնչող էր:

Շաբաթ, երեկոյեան, Հայոց Հայրապետին ի պատիւ սարքուած ընդունելութեամբ օրը կը հասնի իր լրումին: Ընդունելութեան ողջ ընթացքին կը տիրէր տօնական մթնոլորտ մը: Հայերէնը կը տիրապետէր հոգիներէն ներս: Անտարակոյս Հայոց Հայրապետի պատգամը նոր մարտահրաւեր մըն էր ուղղուած ներկայ հանդիսականներուն, որպէսզի Յարութեան շունչը շարունակէին դարձնել իրենց հոգեւոր ու ազգային կեանքին թթիւմորը: Ինձ համար յստակ դարձաւ, որ ժողովուրդը կարօտ էր հայրենասիրական ոգով օծուն խօսք ու բառի: Խանդավառութեան ալիքը դարձաւ երեկոյն արշալոյսին օղակող ներքին զգացողութիւնը...

ԿԻՐԱԿԻ, 25 ՅՈՒՆԻՍ 2006

Գում-Քափուի հայոց Պատրիարքութեան Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի Հայրապետական Ս. Պատարագ: Եկեղեցւոյ զանգերու ղօղանջները կ'արձագանգէին Ս. Էջմիածնի խորհուրդը: Լսուող ղօղանջներուն մէջ նոր արձագանգ կը դառնար նահատակներուն ընծայուած կեանքը «Վասն Յիսուսի - վասն հայրենեաց»:

Հայոց Հայրապետը թափօրով կ'առաջնորդուի Մայր եկեղեցի, ուր Պատարագի ամբողջ տեւողութեանը ժողովուրդը յոտնկայս կը լսէ ու կը հետեւի Սրբազան Պատարագին: Շատ անգամներ ներկայ եմ եղած Վեհափառի Պատարագին, բայց այս Պատարագը ուրիշ էր իր հոգեշարժ ուժականութեամբ: Ամէն անգամ, երբ Վեհափառը Ս. Սեղանէն դէպի ժողովուրդ դառնալով կը խաչադրօշմէր հաւատաւոր ժողովուրդը, կարծէք նոր լոյս կը տարածուէր բոլորիս սրտերուն մէջ: Մայր եկեղեցոյ պատերէն դուրս արեւու լոյսին տակ համակ խաւար կը տիրէր: Անապատին մէջ կարծես Քրիստոսի լոյսի ու յոյսի օվասիսն ըլլար Մայր եկեղեցին: Թափօրով սկսուող ու թափօրով ւարստուող Ս. Պատարագը նորօրինակ հոգեւոր ամուր միութիւն մը կը հաստատէր Հայոց Հայրապետի ու հաւատաւոր ժողովուրդի սրտերուն միջեւ:

Անյոզնաբեկ Հովուապետը Հայց. Եկեղեցոյ Ս. Էջմիածնի օրհնութիւնը կը դրօշմէր ամէն մէկու սրտին վրայ: Հաւատաւոր սրտերուն մէջէն ճառագայթող գոհունակութեան զգացումները լոկ երկու բառով մը մտնուց դարձած կը զօրացնէին հոգիս. *«Վեհափառ, փառաւոր մնաս, օրհնուած մնաս»:*

Սրբազան Պատարագին յաջորդող թղթակիցներուն հանդիպումը կը հանդիսանար ամէնէն զգայացունցը: Իրեն ուղղուած բազում հարցերուն Վեհափառը կը պատասխանէր վճռակամ ու Հայրապետին յատուկ քաջութեամբ. *«Յեղասպանութիւնը պատմական փաստ է. մեզի համար վիճարկելի հարց չէ Եղեռնը»:* Պատմութեան ձայնը կ'արձագանգէր Վեհափառի հոգիէն: Ազատ աշխարհի մէջ նոյն խօսքը չէր կրնար ունենալ նոյն կշիռը՝ քան այն տեղին մէջ, որտեղ նահատակներու ոգին կը սաւառնէր՝ լսելու համար արդարութեան ձայնը:

Վեհափառ Հայրապետի Կ. Պոլիս Հովուապետական այցելութիւնը արթնութեան կոչն է ուղղուած ի Հայաստան, յԱրցախ եւ ի Սփիւռս ապրող մեր ժողովուրդի գաւակաց: Հայոց Հայրապետի կոչը արթնութեան հրաւերն է, որպէսզի դառնանք մօտիկ անցեալին պատմութեան վկայախօսները: Կ. Պոլիս իր Հովուապետական այցելութենէն Վեհափառը Ս. Էջմիածին կը դառնար իր ժողովուրդի կարօտի ապրումներով: Աստուծոյ նախախնամութիւնը նոր հանգրուան մը կը հաստատէր Հայոց Հայրապետի հոգիին խորքը եւ նոր հանդիպում մըն ալ բոլորիս եւ Վեհափառին միջեւ: Նահատակներու կտակէն բխած նոր կտակը կը բերուէր առաւել բոցավառելու յաւերժական կրակը, որը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ արշալոյսուող նոր Հայաստանը, Ս. Էջմիածնի ժայռին վրայ խարսխուած:

Քաջարի Հայրապետ, քու սրտին մէջ թթխմորուած Աստուծոյ սէրը իր մէջ կը խտացնէ մեր նախնեաց լոյս հաւատքի զօրութիւնը: Բաշխէ այդ լոյսը անընդհատ, զի այդ լոյսին մէջ Ս. Էջմիածինը կը բաշխէս ազգիդ գաւակաց: Ս. Էջմիածնի խորհուրդին առջեւ խոնարհուած Վեհափառութիւնդ թող իր սրտէն ու հոգիէն Քրիստոսի սէրը լեցնէ բոլորիս էութեան մէջ Ս. Էջմիածնի ոգեղէն ներկայութիւնը՝ նոր կեանք ներառնէ Հայց. Եկեղեցոյ գաւակաց հոգիներուն մէջ, որպէսզի բոլորիս մէջ յաւերժական Սուրբ Միտոնը դառնայ Ս. Էջմիածինը, զի Ս. Էջմիածինը Աստուծոյ ձայնն է, նոր կեանքի հրաւիրող պատգամն է, հոգիները միացնող ու ամրացնող հայոց Սրբութիւն Սրբոցն է Ս. Էջմիածինը: